
โทษจำคุก

โทษจำคุก เป็นโทษที่กระทำต่อเสรีภาพ โดยการเอาตัวผู้ต้องโทษไปจองจำไว้ในที่จำกัด คือ เรือนจำซึ่งอาจมีกำหนดชั่วระยะเวลาหนึ่ง มีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 50 ปี หรืออาจไม่มีกำหนดเวลา คือจำคุกตลอดชีวิต โทษจำคุกเป็นโทษที่สนองวัตถุประสงค์ในการลงโทษทุกข้อ คือ แก้แค้นทดแทน ช่มชู้ป้องกัน ชะงักนิสัย และป้องกัน เพราะการเอาตัวผู้กระทำผิดไปรับโทษจำคุกนั้น ในระหว่างรับโทษจะต้องมีการฝึกฝนอบรม ทั้งด้านวิชาชีพและด้านศีลธรรม จริยธรรมเพื่อให้รู้สำนึกกลับตนเป็นคนดี ประกอบอาชีพสุจริตอยู่ในสังคมหลังจากพ้นโทษแล้วได้

โทษจำคุกชนิดมีกำหนดเวลา กฎหมายอาจกำหนดระวางโทษจำคุกชั้นสูงไว้เพียงอย่างเดียว เช่น จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรืออาจกำหนดทั้งระวางโทษจำคุกชั้นต่ำ และชั้นสูงไว้ด้วยกัน เช่น จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี ส่วนโทษจำคุกไม่มีกำหนดเวลาก็คือโทษจำคุกตลอดชีวิตนั่นเอง ผู้ต้องโทษจะต้องถูกเอาตัวไปรับโทษจำคุกจนกว่าผู้นั้นจะถึงแก่ความตาย เว้นแต่จะมีการอภัยโทษ หรือได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษในภายหลัง

การกำหนดโทษจำคุกตามปกติ กฎหมายมักจะกำหนดโทษปรับตามไปด้วย แต่ในบางมาตราเป็นส่วนน้อยที่กฎหมายกำหนดระวางโทษจำคุกแต่เพียงอย่างเดียว แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. โทษจำคุกสถานเดียว กฎหมายกำหนดระวางโทษจำคุกไว้เพียงอย่างเดียว ไม่มีโทษปรับด้วย เช่น มาตรา 290 ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปี ถึงสิบห้าปี

2. โทษจำคุกและปรับ เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษทั้งจำคุก และปรับด้วย แต่เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจศาลไว้ คือ "มาตรา 20 บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยกันนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแค่โทษจำคุกก็ได้" ดังนั้น ศาลจึงมีอำนาจลงโทษจำคุกเพียงอย่างเดียว โดยไม่ลงโทษปรับด้วยก็ได้ มาตรา 20 นี้ สามารถนำไปใช้กับความผิดในกฎหมายอื่น ๆ ที่ให้ลงโทษจำคุกและปรับ เช่น พระราชบัญญัติฉ้อโกง โทษฐานฉ้อโกงและมีมูลฉ้อโกงนั้น พระราชบัญญัติกำหนดโทษผู้กระทำความผิดให้จำคุกและปรับ ศาลจะลงจำคุกอย่างเดียวโดยไม่ปรับด้วยก็ได้ ตามมาตรา 17 และมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (ฎีกาที่ 1351/2500) หรือตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 73 วรรค 3 ซึ่งให้ลงโทษจำคุกและปรับนั้น ศาลจะลงโทษจำคุกแต่อย่างเดียวโดยไม่ปรับด้วยก็ได้ (ฎีกาที่ 2067/2525) เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น⁽⁵⁾ เช่น กรณีที่กระทำความผิดอีกตามพระราชบัญญัติฉ้อโกง พ.ศ. 2472 มาตรา 68 ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ศาลลงโทษทั้งจำคุกและปรับ โทษปรับจึงเป็นโทษอุปกรณ์ ศาลจะลงโทษจำคุกอย่างเดียวโดยไม่ปรับด้วยไม่ได้ (ฎีกาที่ 1974/2494) เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการพนัน ๆ ในกรณีทั่วไป ศาลอาจจำคุกอย่างเดียวโดยไม่ปรับได้แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดซ้ำอีกตามพระราชบัญญัติการพนัน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2485 มาตรา 3 ต้องลงโทษทั้งจำคุกและปรับ แต่ยกโทษจำคุกเสียได้ตามมาตรา 55 (ฎีกาที่ 635/2491)

3. โทษจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น กรณีที่กฎหมายบัญญัติในความผิดฐานยักยอกทรัพย์ ตามมาตรา 352 ซึ่งระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพัน

5 จิตติ ตึงศมฺหิย์, อ้างมาแล้ว, หน้า 881.

บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกเพียงอย่างเดียว หรือปรับเพียงอย่างเดียว หรือทั้งจำคุกและปรับด้วยทั้งสองอย่างก็ได้

ระยะเวลาจำคุก การคำนวณระยะเวลาที่จะลงโทษจำคุก โดยกำหนดว่าเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเมื่อใดนั้น มีบัญญัติไว้ในมาตรา 21

มาตรา 21 "ในการคำนวณระยะเวลาจำคุกให้นับวันเริ่มจำคุก รวมคำนวณเข้าด้วยและให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง ถ้าระยะเวลาที่คำนวณนั้นกำหนดเป็นเดือน ให้นับสามสิบวันเป็นหนึ่งเดือน ถ้ากำหนดเป็นปี ให้คำนวณตามปีปฏิทินในราชการ เมื่อผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำคุกครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด"

หลักเกณฑ์ของมาตรา 21 มีดังนี้

1. ให้นับวันที่จำเลยเริ่มรับโทษจำคุกเป็นหนึ่งวันเต็ม ไม่ว่าจะจำเลยจะถูกส่งตัวเข้ามาคุมขังในเรือนจำเป็นเวลาใดก็ตาม เช่น จำเลยถูกส่งตัวเข้าเรือนจำเพื่อรับโทษจำคุกในวันที่ 1 มีนาคม เวลา 20.00 นาฬิกา ก็ต้องนับว่าจำเลยรับโทษจำคุกในวันที่ 1 มีนาคม เป็นจำนวน 1 วันเต็ม ซึ่งแตกต่างกับการนับวันเวลาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 158 มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมคำนวณเข้าด้วย เว้นแต่จะเริ่มการในวันนั้นเอง ตั้งแต่เวลาอันเป็นกำหนดเริ่มทำการงานกันตามประเพณี สำหรับคำว่า "วัน" ในการลงโทษจำคุกนั้น หมายถึง 1 วัน มี 24 ชั่วโมง ดังนั้น เฉพาะวันแรกเริ่มต้นจำคุกเท่านั้นที่ให้นับเป็น 1 วันเต็ม โดยไม่คำนึงถึงชั่วโมงว่าครบ 24 ชั่วโมงหรือไม่ แต่ในวันต่อ ๆ ไปต้องคิดคำนวณ 24 ชั่วโมงเต็ม

2. ในการกำหนดโทษจำคุกเป็นเดือน ให้นับ 30 วันเป็น 1 เดือน โดยไม่คำนึงว่าเดือนนั้นจะมีกี่วัน เช่น เดือน พฤษภาคม มี 31 วัน จะนับเป็น 1 เดือนไม่ได้ ต้องนับเป็น 1 เดือน กับ 1 วัน

ตัวอย่าง จำเลยต้องโทษจำคุก 3 เดือน เริ่มรับโทษจำคุกวันที่ 1 เมษายน วันครบกำหนดคือวันที่ 29 มิถุนายน ไม่ใช่วันที่ 30 มิถุนายน เพราะโทษจำคุก 3 เดือน ก็คือจำคุก 90 วัน

การคิดคำนวณ 30 วันเป็น 1 เดือน ใช้กับการคำนวณระยะเวลาจำคุกเท่านั้น ไม่นำไปใช้กับการนับระยะเวลาอย่างอื่นด้วย เช่น ไม่นำไปใช้กับการนับอายุความ การนับอายุความร้องทุกข์ ตามมาตรา 96 เช่น ความผิดอันยอมความกันได้จะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน ซึ่งถือเอาเดือนตามปฏิทินราชการ ไม่ใช่ 3 เดือน คือ 90 วัน เมื่อกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติถึงวิธีการกำหนดนับระยะเวลาร้องทุกข์ และฟ้องร้องไว้ จึงต้องกำหนดนับระยะเวลาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 21 วรรคสองนั้น เป็นบทบัญญัติสำหรับคำนวณระยะเวลาจำคุกเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับอายุความร้องทุกข์ หรือฟ้องร้อง การนับอายุความนั้นนับตามประมวลกฎหมายแพ่ง คือวันแรกไม่นับ นับหนึ่งวันรุ่งขึ้น ถ้าวันที่จะครบกำหนดนั้น เป็นวันหยุดราชการ ก็สามารถนำไปฟ้องในวันแรกที่ศาลเปิดทำการได้ (ฎีกาที่ 198 - 199/2508)

3. การกำหนดโทษจำคุกเป็นปี ให้นับตามปีปฏิทินราชการ คือนับ 1 ปี เท่ากับ 365 วัน หรือ 366 วัน แล้วแต่ปีนั้นเดือนกุมภาพันธ์จะมี 28 หรือ 29 วัน

ตัวอย่าง ศาลลงโทษจำคุก 1 ปี เริ่มรับโทษจำคุกวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2531 วันครบกำหนดคือวันที่ 31 มกราคม 2533 คือนับชน 1 ปีพอดี

4. การเปลี่ยนตัวผู้ถูกลงโทษจำคุก กฎหมายกำหนดให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันครบกำหนด

ตัวอย่าง 1 จำคุก 20 วัน เริ่มต้นจำคุกวันที่ 1 มีนาคม วันครบกำหนดคือวันที่ 20 มีนาคม ปล่อยตัวคือ วันที่ 21 มีนาคม

ตัวอย่าง 2 จำคุก 2 เดือน เริ่มต้นจำคุกวันที่ 1 กรกฎาคม วันครบกำหนดคือวันที่ 29 สิงหาคม ปล่อยตัวคือ วันที่ 30 สิงหาคม

ตัวอย่าง 3 จำคุก 1 ปี เริ่มต้นจำคุกวันที่ 1 เมษายน 2530 วันครบกำหนดคือวันที่ 31 มีนาคม 2531 ปล่อยตัววันที่ 1 เมษายน 2531

การจำคุกเป็นปีสามารถคิดคำนวณวันปล่อยตัวได้ โดยถือหลักง่าย ๆ ว่า จำคุกวันไหนปล่อยตัววันนั้นของปีถัดไป แล้วแต่จะจำคุกกี่ปี เช่น จำคุกวันที่ 1 พฤษภาคม 2530 ปล่อยตัววันที่ 1 พฤษภาคม 2531 หรือจำคุกวันที่ 1 สิงหาคม 2530 ปล่อยตัววันที่ 1 สิงหาคม 2531 เป็นต้น มีข้อยกเว้นเฉพาะวันจำคุกวันที่ 29 กุมภาพันธ์ ปล่อยตัวก่อนไม่ใช่วันที่ 29 กุมภาพันธ์ เสมอไป อาจจะปล่อยตัววันที่ 1 มีนาคม ของปีถัดไปก็ได้ ถ้าปีที่จะปล่อยนั้น เดือนกุมภาพันธ์มี 28 วัน

ข้อสังเกต ในกรณีที่ศาลลงโทษจำคุกหลาย ๆ กระทั่งความผิดนับโทษเรียงกระทง กิติ หรือในกรณีถูกฟ้องหลายสำนวนและศาลรวมพิจารณาพิพากษาให้จำคุกแต่ละสำนวนกิติ ถ้าศาลพิพากษาให้จำคุกเป็นวันหรือเป็นเดือนก็ต้องนับเรียงไปแต่ละกระทงหรือสำนวน จะนำมาคิดรวมเป็นเดือน หรือเป็นปี ไม่ได้เพราะจะทำให้เกิดผลร้ายแก่จำเลยได้

ตัวอย่าง 1 ศาลลงโทษจำคุก 3 กระทั่ง ละ 4 เดือน ก็ต้องเป็นโทษจำคุก 12 เดือน คือ 360 วัน จะนับเป็น 1 ปี ไม่ได้ เพราะ 1 ปี เท่ากับ 365 หรือ 366 วัน

ตัวอย่าง 2 ศาลพิพากษาให้จำคุก 166 ส่วนวน ๆ ละ 15 วัน ก็ต้องถูกจำคุก 2490 วัน จะคิดรวมโทษจำคุกทุกส่วนวนเป็นจำคุก 6 ปี 11 เดือน จะทำให้จำเลยได้รับโทษเกินกว่า 2490 วัน ฉะนั้น ศาลจึงต้องพิพากษาให้นับโทษต่อกันไปก็จะได้ผลเป็นจำคุกส่วนวนละ 15 วัน ตรงตามคำพิพากษาที่ลงโทษจำเลย (ฎีกาที่ 1356 ถึง 1521/2501)

ในกรณีที่มีการเพิ่มโทษ หรือลดโทษ ถ้ากำหนดโทษเดิมเป็นวัน หรือเป็นเดือน ก็ต้องคงฐานเดิมไว้ จะเปลี่ยนมาเป็นปีไม่ได้ เพราะจะทำให้กำหนดโทษเปลี่ยนแปลงผิดไปจากที่กฎหมายบัญญัติให้นับ 30 วันเป็น 1 เดือน เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกจำคุก เช่น โทษจำคุก 8 เดือน มีเหตุเพิ่มโทษเพราะกระทำผิดไม่เชื่อทลาบตามมาตรา 93 อีกกึ่งหนึ่ง คือเพิ่มอีก 4 เดือน รวมเป็น 12 เดือน ซึ่งเท่ากับ 360 วัน จะนับเป็น 1 ปี คือ 365 หรือ 366 วันไม่ได้ แต่ถ้การเพิ่มโทษ หรือลดโทษจากที่กำหนดเป็นเดือนหรือเป็นปีและมีเศษ ก็ต้องคำนวณเศษเป็นเดือนและวัน เช่น โทษจำคุก 1 ปี 6 เดือน ลดโทษ 1 ใน 3 เหลือโทษจำคุก 1 ปี ไม่ใช่ 12 เดือน หรือโทษจำคุก 1 ปี มีเหตุเพิ่มโทษกึ่งหนึ่ง เป็นโทษจำคุก 1 ปี 6 เดือน ไม่ใช่ 1 ปีครึ่ง

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับกำหนดวันพ้นโทษจำคุก คือ การที่จำเลยได้รับการพักโทษปล่อยตัวออกจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษจำคุก ก็ถือไม่ได้ว่าจำเลยพ้นโทษนับแต่วันที่ได้พักการลงโทษ เช่น วันครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาคือวันที่ 6 มกราคม 2515 แม้จะได้พักการลงโทษและถูกปล่อยตัวตั้งแต่วันที่ 22 พฤศจิกายน 2512 วันนั้นโทษจำคุกก็ต้องนับแต่วันที่ 7 มกราคม 2515 เป็นต้นไป (ฎีกาที่ 266/2518)

การเริ่มระยะเวลาลงโทษจำคุก

มาตรา 22 "โทษจำคุก ให้เริ่มแต่วันมีคำพิพากษา แต่ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากระยะเวลาจำคุกตามคำพิพากษา เว้นแต่คำพิพากษานั้นจะกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่คำพิพากษากล่าวไว้เป็นอย่างอื่น โทษจำคุกตามคำพิพากษา เมื่อรวมจำนวนวันที่ถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษาในคดีเรื่องนั้นเข้าด้วยแล้ว ต้องไม่เกินอัตราโทษชั้นสูงของกฎหมายที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่ได้กระทำลงนั้น ทั้งนี้ไม่เป็นการกระทบกระเทือนบทบัญญัติในมาตรา 91"

การเริ่มระยะเวลาโทษจำคุกและการนับโทษจำคุกตามมาตรา 22 มีหลักสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 ให้เริ่มนับตั้งแต่วันมีคำพิพากษา ซึ่งหมายความว่าให้เริ่มนับเป็น 1 วัน นับแต่วันที่ศาลอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182, 188 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (พ.ศ.2499) มาตรา 12 คำพิพากษานี้แม้จะยังไม่ถึงที่สุด ก็อาจมีการจำคุกระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 74 เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

ในกรณีที่จำเลยกำลังรับโทษจำคุกในคดีอื่นอยู่แล้วและมาถูกศาลคดีที่ส่งลงโทษจำคุกในคดีหลังก็เริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลคดีหลังอ่านคำพิพากษา จึงเป็นการนับโทษจำคุกที่ซ้อนกันไปกับโทษจำคุกคดีก่อน

ตัวอย่าง 1 คดีแรกศาลลงโทษจำคุก 1 ปี เริ่มรับโทษจำคุกวันที่ 1 มีนาคม 2530 ต่อมาวันที่ 1 สิงหาคม 2530 ศาลคดีที่ 2 ลงโทษจำคุกอีก 1 ปี โทษจำคุกคดีที่ 2 เริ่มนับในวันที่ 1 สิงหาคม 2530 ซ้อนไปกับโทษจำคุกคดีแรก เมื่อรวม 2 คดีแล้ว จำเลยรับโทษจำคุกจริงเพียง 1 ปีเศษไม่ถึง 2 ปี

ตัวอย่าง 2 จำเลยถูกศาลลงโทษจำคุก 3 คดี ๆ ละ 1 ปี คดีแรกศาลอ่านคำพิพากษาในวันที่ 1 เมษายน 2530 เมื่อรับโทษจำคุกคดีแรกไปแล้ว 6 เดือน ศาลคดีที่ 2

และคดีที่ 3 อ่านคำพิพากษาวันเดียวกัน ดังนั้นรวม 3 คดี จำเลยได้รับโทษจำคุกจริงในเรือนจำ เพียง 1 ปี 6 เดือน

ข้อสังเกต การนับวันที่ศาลมีคำพิพากษาเป็นวัน เริ่มต้นจำคุกนั้นใช้ได้เฉพาะกรณีศาลอ่านคำพิพากษาต่อหน้าจำเลย กล่าวคือ มีตัวจำเลยอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่เพื่อนำตัวไปรับโทษในวันที่ศาลมีคำพิพากษา ถ้าเป็นกรณีศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลย เนื่องจากจำเลยหลบหนีไม่มาฟังคำพิพากษา การเริ่มนับโทษจำคุกก็จะมีไม่ได้ เพราะไม่มีตัวจำเลยไปรับโทษตามคำพิพากษานั้น จึงต้องพิจารณาจากอายุความล่วงเลยการลงโทษโดยเฉพาะกรณีไป

ประการที่ 2 ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังมาก่อนคำพิพากษาออกจากระยะเวลาจำคุกตามคำพิพากษา หมายความว่า ถ้าจำเลยถูกคุมขังในคดีนี้มาก่อนที่ศาลจะพิพากษา โดยหลักแล้วจะต้องหักวันคุมขังนั้นออกจากระยะเวลาที่กำหนดจำคุกตามคำพิพากษา โดยในหมายจำคุกนั้นจะระบุด้วยว่า จำเลยต้องขังมาแล้วกี่วันให้หักออกจากกำหนดโทษจำคุกที่แสดงไว้ในหมายจำคุกนั้นอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามมาตรา 22 วรรคหนึ่ง

คำว่า ให้หักจำนวนวันที่ถูกขังออกจาก **ระยะเวลาจำคุก** ตามคำพิพากษาในมาตรา 22 วรรคหนึ่งนั้น แสดงว่า โทษจำคุกที่จะต้องนำวันคุมขังไปหักออกต้องเป็นโทษจำคุกที่มีกำหนดระยะเวลา เช่น จำคุก 6 เดือน หรือจำคุก 1 ปี, 2 ปี ฯลฯ ถ้าจำเลยถูกจำคุกตลอดชีวิต แม้จะถูกคุมขังมาก่อนศาลพิพากษา ก็ไม่มีกำหนดระยะเวลาของโทษจำคุกที่จะหักวันคุมขังให้แก่จำเลยได้ เว้นแต่จำเลยจะได้รับการลดโทษโดย เปลี่ยนจากโทษจำคุกตลอดชีวิตมาเป็นโทษจำคุก 50 ปี เพื่อนำมาคำนวณการลดโทษ จึงจำนำวันคุมขังไปหักออกได้

คำว่า **คุมขัง** ตามคำนิยามในมาตรา 1 (12) หมายความว่า คุมตัว ควบคุมขัง กักขัง หรือจำคุก เท่าที่เกี่ยวกับมาตรา 22 นี้ ก็คือ การคุมตัว ควบคุม หรือขัง ผู้ต้องหา

หรือจำเลย โดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจในระหว่างสืบสวนสอบสวน หรือโดยศาล ในระหว่างคำเนิ่นคดี (6) ฉะนั้น การควบคุมโดยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจับผู้กระทำความผิดโดยมีข้อกล่าวหา ก็เป็นการคุมขังที่หักวันต้องควบคุมออกได้ (ฎีกาที่ 915/2490) การควบคุมตัวเด็ก หรือเยาวชนในสถานพินิจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 27 แม้จะไม่เป็นการคุมขังตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่กฎหมายก็บัญญัติให้นำมาหักออกจากระยะเวลาจำคุกได้

ตัวอย่าง จำเลยถูกผู้ใหญ่บ้านจับกุม และควบคุมตัวมาส่งสถานีตำรวจ ใช้เวลาเดินทางมา 2 วัน พนักงานสอบสวนควบคุมตัวจำเลยในชั้นสอบสวนอีก 20 วัน และถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีของศาล จนถึงวันที่ศาลพิพากษา อีก 30 วัน รวมวันคุมขังคดีนี้ที่จะต้องนำมาหักจากระยะเวลาจำคุก คือ 52 วัน เพราะจำเลยถูกคุมขังมาโดยตลอด นับตั้งแต่ถูกจับกุม จึงต้องหักให้ตั้งแต่ต้น

วันคุมขังที่จะนำมาหักออกได้จะต้องเป็นวันคุมขังในคดีที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุก จะเอาวันคุมขังในคดีอื่นมานับหักจากวันที่จะต้องรับโทษจำคุกตามกำหนดในคำพิพากษาคดีนี้ไม่ได้ (ฎีกาที่ 156/2482) และในคดีที่จำเลยต้องขังในคดีนั้นตลอดมา จนกระทั่งศาลพิพากษาให้จำคุก แม้ว่าในระหว่างที่ถูกคุมขังคดีนั้นจำเลยจะถูกศาลอีกคดีหนึ่งลงโทษจำคุก การหักวันคุมขังจะต้องหักให้ตั้งแต่วันแรกที่จำเลยต้องขังตลอดมา จะเริ่มคิดหักให้ตั้งแต่วันรับโทษจำคุกอีกคดีหนึ่งไม่ได้ (ฎีกาที่ 2271/2516)

6 ตามมบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21) และ (22)

ตัวอย่าง คดีแรกถูกดำเนินคดีในข้อหาลักทรัพย์ และถูกควบคุมตัวตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม ในระหว่างถูกคุมขัง จำเลยทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังคนอื่น และถูกศาลพิพากษาให้จำคุก 3 เดือนในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ต่อมาวันที่ 1 กรกฎาคม ศาลคดีแรกพิพากษาในความผิดฐานลักทรัพย์ให้จำคุก 6 เดือน วันคุมขังที่จะนำมาหักออกจากคดีลักทรัพย์ต้องเริ่มนับแต่วันที่ 1 พฤษภาคม จนถึงวันที่ 1 กรกฎาคม จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน ไม่ได้ ส่วนวันคุมขังที่จะนำมาหักจากคดีทำร้ายร่างกายจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (ในคดีนี้ ก็คือวันที่ลงมือกระทำผิด) จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคมไม่ได้ เพราะเป็นวันคุมขังในคดีลักทรัพย์ ไม่ใช่วันคุมขังในคดีทำร้ายร่างกาย

การคิดคำนวณวันคุมขังที่จะนำมาหักนี้ คิดตั้งแต่วันแรกที่ถูกคุมขังในคดีนี้จนถึงวันศาลพิพากษา แต่วันที่ศาลพิพากษาซึ่งเป็นวันเริ่มต้นจำคุกไม่คิดเป็นวันคุมขังที่จะนำมาหัก เพราะไม่ครบ 1 วันเต็ม

ตัวอย่าง จำเลยถูกจับกุมตัววันที่ 1 เมษายน และถูกควบคุมมาตลอด จนถึงวันที่ 20 เมษายน ศาลอ่านคำพิพากษาให้จำคุก 1 เดือน วันคุมขังที่จะนำมาหักให้เป็นจำนวน 19 วัน (วันที่ 20 ไม่คิดให้) จึงเหลือโทษจำคุกที่จำเลยจะได้รับ 11 วัน เริ่มรับโทษจำคุกวันที่ 20 เมษายน จนครบกำหนดคือวันที่ 30 เมษายน ปล่อยตัววันที่ 1 พฤษภาคม

การควบคุมตัวในข้อหาประทุพติตนเป็นอันธพาล ตามประกาศคณะปฏิวัติซึ่งเคยใช้อยู่ในระยะหนึ่ง ศาลเคยวินิจฉัยว่า การควบคุมนั้นไม่เกี่ยวกับคดีที่ศาลพิพากษาจำคุก เป็นคนละเรื่องกัน จะหักวันควบคุมออกจากกำหนดโทษตามคำพิพากษาไม่ได้ (ฎีกาที่ 906/2504) แต่ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 213/2508 (ที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า เมื่อได้ความว่าจำเลยถูกควบคุม 30 วัน ฐานเป็นบุคคลอันธพาล ก็เนื่องจากถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย เช่น ลักทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น ก็ชอบที่จะหักวันที่ถูกคุมขังฐานเป็นบุคคลอันธพาลนั้นออกจาก

กำหนดโทษตามคำพิพากษาให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 22 และต่อมาได้มีการควบคุมบุคคลที่เป็นชายต่อสังคม ศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยทำนองเดียวกัน คือ คำพิพากษาฎีกาที่ 757/2521 วินิจฉัยว่านอกจากจำเลยจะถูกเรียกตัวมาสอบสวนเพื่ออบรมฐานที่เป็นบุคคลที่เป็นชายต่อสังคมแล้ว จำเลยยังถูกต้องข้อหาว่าได้กระทำความผิดอาญาอีกด้วย เพราะฉะนั้น การที่จำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างนั้น ก็ต้องถือว่าควบคุมไว้เพื่อสอบสวนคดีอาญาไปด้วยในตัว จึงต้องหักวันคุมขังให้

การควบคุมตัวโดยเจ้าพนักงานต่างประเทศในกรณีผู้ต้องหาหลบหนีการควบคุมไปต่างประเทศ ถูกเจ้าพนักงานต่างประเทศจับกุม และควบคุมตัวไว้เพื่อรอส่งตัวกลับประเทศไทย ระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวในต่างประเทศ จะนำมาหักจากโทษจำคุกไม่ได้ เพราะการควบคุมต้องทำโดยอำนาจของศาลไทยหรือโดยเจ้าพนักงานไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21) และนอกจากนั้นวันคุมขังที่จะนำมาหักให้ ยังต้องเป็นวันที่ถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ดังนั้น วันที่จำเลยถูกควบคุมระหว่างถูกจับ เพราะหลบหนีจากเรือนจำในระหว่างรับโทษจำคุก จึงไม่ใช่วันคุมขังก่อนศาลพิพากษาที่จะนำมาหัก (ฎีกาที่ 239/2484)

ข้อสังเกต การหักวันคุมขังออกจากระยะเวลาจำคุก เป็นขั้นตอนการบังคับคดี หลังจากศาลพิพากษาแล้ว กล่าวคือ เมื่อศาลพิพากษาให้จำคุกจำเลย ศาลจะออกหมายจำคุกซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับกำหนดโทษตามคำพิพากษา การคุมขังก่อนศาลพิพากษา รวมทั้งกำหนดเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดของโทษจำคุกที่จำเลยจะต้องได้รับ หลังจากหักวันคุมขังแล้ว ดังนั้นในกรณีที่ศาลออกหมายจำคุกโดยคิดหักวันคุมขังให้จำเลยถูกต้องตามที่โจทก์ระบุในฟ้องแล้วแต่ปรากฏว่าผิดจากความจริง โดยจำเลยต้องขังมาน้อยกว่าวันที่โจทก์ระบุมาในฟ้อง และคดีนั้นถึงที่สุดแล้ว โจทก์ร้องขอแก้วันต้องขังให้ถูกต้องกับความจริงได้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1178/2503 (ที่ประชุมใหญ่) ซึ่งวินิจฉัยว่า แม้คดีถึงที่สุดแล้ว โจทก์ก็ขอแก้วันต้องขังให้ถูกต้องได้ โดยศาลชั้นต้นจะต้องสั่งแก้หมายจำคุกเกี่ยวกับวันต้องขังให้ตรงกับความจริงเสียใหม่ ไม่เป็นการแก้ฟ้อง

เพราะวันต้อง ชังไม่ใช่ชื่อที่กฎหมายระบุว่าจะต้องกล่าวในฟ้อง และไม่เป็นการแก้ไขคำพิพากษา (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 190) เพราะเป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการ บังคับคดีเท่านั้น ซึ่งไม่ต้องแก้คำพิพากษาแต่อย่างใด

จากผลของคำพิพากษานี้ ย่อมแสดงว่า ถ้าศาลออกหมายจำคุกโดยหักวันต้องชัง ให้จำเลย ผิดความจริง ทำให้เสียหายแก่จำเลย เช่น หักวันต้องชังให้น้อยกว่าความจริงที่ จำเลยต้องชังมา จำเลยมีสิทธิที่จะร้องขอให้ศาลชั้นต้นแก้หมายจำคุกให้ถูกต้องได้เช่นกัน

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดวันเริ่มจำคุกและการหักวันคุมขัง

นอกจากหลัก 2 ประการดังกล่าวข้างต้น มาตรา 22 ใต้บัญญัติให้อำนาจศาลใช้ ดุลพินิจสิ่งเป็นอย่างอื่น นอกเหนือจากหลักทั้ง 2 ประการนั้น โดยศาลจะต้องกล่าวไว้ให้ชัดเจน ในคำพิพากษา มี 2 กรณีด้วยกัน คือ

กรณีที่ 1 ไม่ให้นับวันที่ศาลพิพากษาเป็นวันเริ่มต้นจำคุก ตามปกติถ้าศาลพิพากษา ลงโทษจำคุกจำเลย โดยมิได้กล่าวอย่างใดไว้ ก็ต้องถือตามหลักทั่วไปโดยนับวันที่ศาลพิพากษา แต่ละคดีเป็นวันเริ่มต้นจำคุกของคดีนั้น ๆ แต่ถ้าศาลไม่ต้องการให้นับวันที่ศาลพิพากษาเป็นวันเริ่ม ต้นจำคุก ศาลก็ต้องกล่าวไว้ในคำพิพากษา เช่น ให้นับโทษจำคุกคดีนี้ต่อเมื่อโทษกักขังคดีก่อนสิ้นสุด ลงแล้ว หรือให้นับโทษจำคุกคดีนี้ต่อจากโทษจำคุกคดีก่อน เป็นต้น

ตัวอย่าง 1 คดีแรกศาลลงโทษจำคุก 2 ปี จำเลยรับโทษไปแล้ว 6 เดือน ถูกศาลคดีที่ 2 ลงโทษจำคุกอีก 1 ปี และศาลให้นับโทษจำคุกต่อจากคดีที่ 1 ดังนั้นเมื่อ รวม 2 คดี จำเลยจะได้รับโทษจำคุก 3 ปี

ตัวอย่าง 2 จำเลยถูกศาลลงโทษจำคุก 3 คดี ๆ ละ 2 ปี คดีแรกศาลพิพากษา วันที่ 1 เมษายน 2528 คดีที่ 2 ศาลพิพากษาวันที่ 1 เมษายน 2529 และคดีที่ 3 ศาล

พิพากษาวันที่ 1 พฤษภาคม 2529 โดยสั่งให้นับโทษจำคุกต่อจากคดีที่ 2 รวม 3 คดี จำเลย จะได้รับโทษจำคุก 5 ปี (เพราะโทษจำคุกคดีที่ 2 นับซ้อนไปกับคดีที่ 1 รวม 2 คดีแรกจำเลย รับโทษจำคุก 3 ปี เมื่อเอาโทษคดีที่ 3 ไปนับต่ออีก 2 ปี จึงรวมเป็น 5 ปี)

การนับโทษจำคุกต่อจากคดีอื่นนี้ โจทก์ต้องขอมาในคำฟ้อง ส่วนจะให้นับต่อหรือไม่ เป็นดุลพินิจของศาล (ฎีกาที่ 822/2485, ฎีกาที่ 31/2503, ฎีกาที่ 281/2505) และแม้ คดีที่โจทก์ขอให้นับโทษก่อน ศาลได้พิพากษาให้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ศาลคดีหลังก็อาจสั่งให้ นับโทษจำเลยต่อจากโทษจำคุกตลอดชีวิตของคดีก่อนก็ได้ (ฎีกาที่ 2229/2517)

ตัวอย่าง จำเลยถูกฟ้อง 2 คดี คดีแรกศาลลงโทษจำคุกตลอดชีวิต คดีที่ 2 ศาล ลงโทษจำคุก 5 ปี ศาลคดีที่ 2 ให้นับโทษจำคุกต่อจากโทษจำคุกตลอดชีวิตของคดีแรกได้

กรณีที่ 2 ไม่ให้หักวันคุมขังก่อนศาลพิพากษาออกจากระยะเวลาจำคุก จากหลัก ทัวไปประการที่ 2 ศาลต้องหักวันคุมขังให้ แต่ถ้าศาลไม่ประสงค์จะให้หักวันคุมขัง ศาลต้อง กล่าวไว้ให้ชัดเจนในคำพิพากษาว่า คดีนี้ศาลไม่หักวันคุมขังให้ ซึ่งมีผลทำให้จำเลยต้องรับโทษ จำคุกในเรือนจำ เต็มจำนวนตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้เมื่อนำวันคุมขังซึ่งศาลไม่หักให้มารวม กับโทษจำคุกที่จำเลยได้รับ ตามคำพิพากษาแล้ว ต้องไม่เกินกว่าระวางโทษชั้นสูงที่กฎหมาย บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น

ตัวอย่าง จำเลยถูกฟ้องในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นมาดเจ็บ ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ซึ่งกฎหมายระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี คดีนี้จำเลย ถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา 6 เดือน ถ้าศาลไม่หักวันคุมขังให้ ศาลจะลงโทษจำคุกจำเลยได้ เพียง 1 ปี 6 เดือน เพราะถ้าศาลลงโทษจำคุกเกิน 1 ปี 6 เดือน เมื่อนำมารวมกับวันคุมขัง 6 เดือน ก็จะเกินกว่า 2 ปี ซึ่งเกินระวางโทษชั้นสูงสำหรับความผิดฐานนี้

ข้อความในคอนท้ายของมาตรา 22 ที่ว่า **"ทั้งนี้ไม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อบัญชีในมาตรา 91"** นั้น หมายความว่า ในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องว่ากระทำผิดหลายกระทงในคดีเดียวกัน และศาลลงโทษเรียงกระทงความผิดโดยไม่หักวันคุมขังให้เมื่อรวมโทษจำคุกกับจำนวนวันคุมขังแล้ว จะต้องไม่เกินกว่ากำหนดเวลาจำคุกตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 เช่น ถ้าความผิดกระทงหนักที่สุดมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี เมื่อรวมโทษทุกกระทงเข้ากับวันคุมขังแล้วจะต้องไม่เกิน 10 ปี